

## ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Галенко О.І., к.е.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

*Проблема сучасного стану зернопродуктового підкомплексу повинна зважуватися на якісно новому організаційно-економічному рівні, використовуючи нові принципи і методи, у тому числі і логістики. Ця проблема повинна вирішуватись розробкою теоретичних положень і практичних рекомендацій з формування логістичного забезпечення товароруку зернової продукції на регіональному ринку.*

*The problem of actual condition of grain for food subcomplex has to be weighed on a qualitatively new organizational and economic level, using new principles and methods, including the logistical ones. The solution of this problem is in the development of theoretical regulations and practical recommendations of formation of logistical provision of grain products flow on the regional level.*

**Постановка проблеми.** До числа пріоритетних завдань і стратегічних цілей України відноситься нарощування виробництва зерна за умови збереження родючості ґрунту, водних ресурсів, рослинного і тваринного генетичного потенціалу, а також широкого застосування інноваційних та екологічних технологій [2].

Зерно виділяється з інших видів сировини, тому що воно використовується для виробництва найбільш масових продуктів харчування-звідси впливає не тільки економічне, але і соціальне значення зернової продукції. У зв'язку з цим, постійною народногосподарською проблемою є забезпечення населення вітчизняними продуктами високої якості і різноманітного асортименту, оскільки виробництво зернових культур у нашій країні здійснюється в зоні ризикового землеробства. Зернопродуктовий підкомплекс виявився дуже чутливим до кризових явищ в економіці, а тому його стан можна також охарактеризувати як кризовий. Таким чином, «Від того, як швидко Україна відреагує на нові тенденції світового розвитку, залежить її майбутнє місце в світовій економіці» [3].

У зв'язку з цим однією з основних задач є формування внутрішнього ринку зерна, що повинен набути властивих розвинутому світовому ринку ознак.

Ринкова трансформація зернового господарства висуває безліч нових проблем, що вимагають теоретичного узагальнення й обґрунтування методів практичного рішення. Однієї з них є проблема адаптації зернового товароруку до нових умов.

Проблема сучасного стану зернопродуктового підкомплексу повинна зважуватися на якісно новому організаційно-економічному рівні, використовуючи нові принципи і методи, у тому числі і логістики.

**Аналіз останніх публікацій і досліджень.** Вітчизняний і закордонний досвід показує ефективність застосування логістичних методів і підходів у вирішенні наукових і практичних задач різних галузей економіки. Теоретичні і методологічні основи логістики, як нового науково-практичного напрямку, розроблені в працях ряду вчених і фахівців, серед яких слід зазначити

А.У. Альбекова, В.П. Алфер'єва, А.М. Гаджинського, М.Е. Залманову, К.В. Інютіну, Д.Д. Костоглодова й ін. Економічні проблеми зернової галузі розглянуті в працях таких учених як П.Т. Саблук, В.І. Бойко і ін.

Однак багато питань застосування логістики в зерновому товарорусі і функціонуванні зернопродуктового підкомплексу до тепер залишаються мало вивченими, у тому числі і питання логілізації діяльності учасників зернового ринку. Дана обставина визначає актуальність і необхідність теми даного дослідження.

**Постановка завдання.** Метою даної статті є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій з формування логістичного забезпечення товароруху зернової продукції на регіональному ринку.

Теоретичною і методологічною основою даного дослідження стали положення загальної економічної теорії, теорії керування, маркетингу і логістики. У дослідженні використані праці по економіці й організації зернового господарства.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** На підставі проведеного дослідження сформулюємо основні положення логістичного забезпечення зернового товароруху. В даному дослідженні логістизація повинна охоплювати всі суб'єкти зернопродуктового підкомплексу регіону. Це означає, що діяльність усіх підприємств і комплексу в цілому розглядається з позицій потоку. Отже, зернопродуктовий підкомплекс являє собою логістичну систему, а його суб'єкти функціонують як ланки цієї системи. Оскільки зернопродуктовий підкомплекс, з погляду логістики є сукупність потоків – фінансових, матеріальних (у тому числі зернових), трудових, інформаційних, то логістизація передбачає їхню оптимізацію, а разом з цим – оптимізацію функціонування всього комплексу.

Специфіка зерновиробництва і зернового обороту визначає зміст і напрямки логістизації. У роботі виявлені галузеві особливості, що як фактори впливають на логістичну систему організації регіонального зернопродуктового підкомплексу.

Особлива роль зернових ресурсів України об'єктивно вимагає державного впливу на функціонування зернового ринку. Виробництво і реалізація зернової продукції в рамках агропромислового регіону приймає форми руху потоків.

Власне зерновий потік – як матеріальний і товарний – породжує фінансові й інформаційні потоки. На практиці зернові потоки реалізуються за допомогою інфраструктурного керуючого і регулюючого впливу. Рух зернового потоку здійснюється по двох каналах розподілу і відповідно цим каналам мають місце два джерела фінансування закупівель. Як канали руху зернової продукції, так і джерела фінансування носять інтегрований характер, тобто включають безліч їх складових.

У рамках регіону просліджуються три види просування зернових ресурсів:

1) фізичне просування: початкова крапка – поле (бункер зернозбиральної техніки);

2) комерційне просування: початкова крапка – господарства (продавці зерна як юридичні особи);

3) каналне просування: на державні потреби у державні і регіональні фонди.

Державний канал розподілу зернових ресурсів обумовлений соціальними й оборонними потребами, а також необхідністю формування і підтримки держрезерву. Виробничо-комерційний канал обумовлений закупівлями зернової сировини суб'єктами ринку для потреб харчування, насамперед, хлібопекарської промисловості. Відповідно цим каналам здійснюється фінансування закупівель: з бюджету засобів суб'єктів ринку – покупців зерна.

Відзначені види просування зернових ресурсів взаємозалежні, а їхня диференціація по видах обумовлена вимогами логістики, оскільки для їхнього керування використовуються різні методи, а саме: методи розподільчої логістики для потоку-V1, методи комерційної логістики для потоку-V2, методи закупівельної логістики для потоку-V3. Тоді реальний потік R прийме наступний вид:

$$R \subset (V_1 \cap V_2 \cap V_3) \quad (1)$$

Наведений вираз формалізує можливість логістизації товароруку зернових ресурсів.

Зерновий баланс регіону визначається наступними факторами:

- 1) кількість господарств-зерновиробників – X1;
- 2) посівні площі зернових культур (тис. га) – X2;
- 3) середня врожайність(ц/га) – X3;
- 4) валовий збір зерна(тис. т) – X4.

Перераховані фактори також характеризують і пропозицію на зерновому ринку регіону, а тому істотно впливають на ціни.

Позитивне сальдо зернового балансу регіону створює необхідний обсяг зернових ресурсів для вивозу (продажу) в інші регіони і тим самим забезпечує надходження коштів місту й області. За допомогою зернового бартеру і продажів зерна регіон здійснює необхідні для себе постачання ресурсів (металів, палива й енергоносіїв, добрив і ін.).

У здійсненні зернового товароруку велику роль грає прогнозування середньої врожайності і валового збору, оскільки останні є основою для ф'ючерсних угод і хеджування, що також входять в інфраструктуру зернового ринку.

На макрологістичному рівні прямі постачання зернової продукції направляються у галузі виробничого споживання відповідно до моделі міжгалузевого балансу (табл. 1).

*Таблиця 1*

#### **Прямі постачання зернової продукції на виробниче споживання**

| №  | Найменування галузей споживачів                      | Коефіцієнт<br>прямих витрат | Обсяги<br>постачань |
|----|------------------------------------------------------|-----------------------------|---------------------|
| 1. | Зерновиробництво(власні потреби господарств у зерні) | a11                         | x11=a11X1           |
| 2. | Борошномельне виробництво                            | a12                         | x12=a12X1           |
| 3. | Круп'яне виробництво                                 | a13                         | x13=a13X1           |
| 4. | Спиртове виробництво                                 | a14                         | x14=a14X1           |
| 5. | Пивоварне виробництво                                | a15                         | x15=a15X1           |
| 6. | Комбікормове виробництво                             | a16                         | x16=a16X1           |

Як уже відзначалося, крім виробничого споживання, зернова продукція направляється на кінцеве споживання (держрезерв і експорт), звідси одержуємо формулу розподілу (дистрибуції) зернової продукції:

$$X_1 \approx X_1 \sum_{j=1}^6 a_{1j} \pm (y_1 + y_2), \quad (2)$$

де  $X_1$  – обсяг постачань чи обсяг товарного зерна;

$X_1$  – загальний обсяг виробництва зерна;

$y_1$  – держрезерв;

$y_2$  – експорт;

$a_{1j}$  – коефіцієнт прямих витрат.

Оскільки отримана формула показує розподіл прямих постачань на виробниче і кінцеве споживання, то вона відбиває макрологістичні потоки зернової продукції.

В обґрунтуванні логістичної концепції функціонування зернового комплексу запропонована класифікація зернових потоків. Для безперебійної роботи суб'єктів зернового господарства, у тому числі ХПП, необхідно розташовувати резервним и прийомними пристроями.

Іншими словами, мова йде про оптимізацію кількості апаратів обслуговування, тобто виробничих чи потужностей пропускної здатності підприємств зернового комплексу.

Логістизація зернопродуктового комплексу передбачає дотримання наступних принципів:

1) виділення в зерновому комплексі об'єктів, що переміщаються – потоку зернової продукції;

2) формування логістичного ланцюга – пунктів проходження зернового потоку, тобто його траєкторії;

3) визначення з позицій даного суб'єкта зернового комплексу початкового і кінцевого пунктів зернового потоку;

4) посилення розрахункового початку на всіх стадіях керування зерновим потоком, включаючи планування, оперативне регулювання, облік, контроль і аналіз;

5) виконання розрахунків параметрів потоку для прийняття управлінських рішень на основі прийнятої моделі;

6) диспетчеризація зернового потоку – безупинне відстеження руху потоку й оперативне коректування його параметрів;

7) формування обслуговуючих систем;

8) розвиток інфраструктури;

9) використання сучасних технічних засобів як для здійснення потоку як реального фізичного процесу, як і для його керування;

10) координація дій всіх учасників процесу зернового товароруку як без посередніх, так і опосередкованих – від господарств-виробників зерна до органів влади;

11) здійснення руху досягнення мети потоку з найменшими витратами використовуваних ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових, фінансових);

12) дотримання комплексу екологічних вимог, спрямованих на охорону навколишнього середовища, збереження і підвищення родючості землі;

13) забезпечення надійності функціонування процесу товароруху і його складових.

Перераховані принципи утворюють систему, оскільки рівнозначні для керування процесом товароруху, але при цьому варто особливо виділити принцип надійності. Настільки особлива роль зазначеного принципу обумовлена тим, що надійність визначає досягнення мети процесу товароруху-ця мета багатозначна.

Логістична система інтегрується єдиною метою – досягненням взаємної вигоди всіх учасників процесу товароруху зерна у виробничому і кінцевому споживанні. Для логістичних систем характерний оптимум по В. Парето вираження якого і є взаємна комерційна вигода сторін [4].

**Висновки.** Логістика, при всій її універсальності, не в змозі вирішити всі проблеми зернового ринку, але логістика створює необхідні, фундаментальні умови для раціоналізації закупівель і всього процесу товароруху в цілому. Україна сьогодні переживає період глибокого перетворення економіки, у тому числі і на зерновому ринку. На цьому шляху вже складається ринкова інфраструктура, намітилися правові рамки функціонування ринку, виробляється лінія поведінки держави на ринку зерна. Першим серйозним кроком стало прийняття Закон України «Про зерно та ринок зерна України» від 04.07.2002 р., який містить економічний механізм його реалізації і систему державної підтримки виробників зерна [1].

Основною ланкою вертикальної логістичної інтеграції є регіон. Саме в регіоні зернові потоки знаходять товарно-комерційну форму, тобто перетворюються в процеси товароруху.

Необхідність застосування принципів і методів логістики обумовлено досягнутим рівнем науково-технічного прогресу і настільки ж корисно як використання обчислювальної техніки-загальна комп'ютеризація спричиняє і загальну логілізацію виробничо-комерційної діяльності, у тому числі в господарствах і підприємствах зернопродуктового підкомплексу

### **Література:**

1. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 04.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002 – №35.
2. Економіка виробництва зернових (з основами організації і технології виробництва): [монографія] / За ред. В.І. Бойка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – С. 3-4.
3. Марчук Є.К. Україна: нова парадигма поступу / Є.К. Макарчук. – К. : Авалон, 2001. – С. 199.
4. Ястремський О. Основи мікроекономіки: [підруч.] / О. Ястремський, О. Гриценко. – К. : «Знання», 1998. – С. 522.